

het is onmogelijk om in een uur tijd de oosterse filosofie te schetsen, en te vergelijken met de westerse filosofie allereerst dus een paar afbakeningen:

onder oosterse filosofie wordt doorgaans de chinese en indische filosofie verstaan

de westerse filosofie heeft haar oorsprong voornamelijk in de Griekse filosofie

van de 7^e tot de 3^e eeuw voor v.Chr. ontstonden er op diverse plaatsen oost en west filosofische stromingen

gedurende deze axiaal-periode maakte het (religieus) denken een filosofische verdieping door

grote namen/stromingen: Confucius/confucianisme, Lao-Tse/taoïsme, de Upanishads/hinduïsme, Mahavira/jainisme, Buddha/buddhisme, Zarathustra/zoroastrianisme, Pythagoras, Socrates

2 stromingen die buiten China en India de meeste invloed hebben gehad zijn taoïsme en buddhisme

boeddhisme en taoïsme zijn totaal andere tradities, maar in bepaalde opzichten goed verenigbaar

het zen-boeddhisme is feitelijk een fusie van boeddhisme en taoïsme

ik zal niet ingaan op de verschillen tussen boeddhisme en taoïsme, maar ze behandelen als 'oosters'

ondanks de enorme verschillen zijn er namelijk interessante overeenkomsten tussen beide stromingen;

zeker als we ze afzetten tegen de westerse filosofie / wetenschap

om dit te kunnen doen (in een uurtje) zal ik de boel sterk versimpelen en in contrasten schilderen

dat doe ik aan de hand van 2 filosofische kern-thema's: de (fysieke) werkelijkheid, en de geest / het bewustzijn

ik wil u niet gaan overtuigen van een waarheid; ik wil uitnodigen om dingen in een ander perspectief te zien

in het beeld dat wij koesteren van 'onze manier van leven' staan vrijheid en vooruitgang centraal

vrijheid betekent dan vooral individuele vrijheid, en vooruitgang een toename van kennis, welvaart en geluk

dat is al zo sinds de Verlichting: emancipatie en vooruitgang door rationeel denken en objectieve kennis

religie en traditie worden daar (steeds meer) tegenover gesteld als obstakels voor vrijheid en helder denken

stilstand, irrationaliteit, bijgeloof, en fundamentalisme zou vooral niet-westerse culturen kenmerken

vaak worden oosterse en westerse filosofie tegenover elkaar gezet als elkaars tegenpolen

➤ het oosterse denken zou zweverig, abstract, esoterisch, irrationeel en (semi)-religieus zijn

➤ het westerse denken zou aards, realistisch, nuchter, concreet, rationeel en seculier zijn; zoals de wetenschap sinds de Verlichting ziet de westerse cultuur zichzelf als superieur, want: rationeel i.p.v. religieus

maar deze versimpeling kunnen we echter ook omdraaien, en daaruit vervolgens lering trekken

vanwege de tijd zal het geen genuanceerd betoog worden, maar meer een kenschets die uitnodigt tot discussie

de oosterse filosofie is praktijk-gericht (levens-filosofie), de westerse meer theoretisch / abstract (metafysica)

we kunnen hierbij denken aan Hannah Arendt's onderscheid tussen vita activa & vita contemplativa

de oosterse filosofie benadrukt het concrete, het praktische, en het hier & nu

de westerse filosofie zoekt naar een 'hogere' of 'diepere' waarheid achter de fenomenen

dat maakt het moeilijk een vergelijking te maken: appels en peren gaat nog, maar appels en spare-ribs...

het grootste raakvlak dat een vergelijking mogelijk maakt (en actueel) is op het gebied van de geneeskunst

westerse geneeskunst en geneesmiddelen vinden steeds meer aftrek in het oosten, en andersom:

de oosterse filosofie heeft sinds de jaren '60 ons denken over ons 'zelf' en onze gezondheid steeds meer beïnvloed terwijl dit in bijv. China niet leidt tot verkettering, staat de westerse geneeskunst minder open voor 'alternatieven'

dit heeft alles te maken met de rol van wetenschappelijke verklaring, en noties als objectiviteit en causaliteit kennis die verkregen is door methoden die zich niet houden aan de regels van de wetenschap is pseudo-wetenschap het onderscheid tussen reguliere (geaccepteerde) en 'alternatieve' geneeswijzen illustreert dit behandeling moet gebaseerd zijn op wat geaccepteerd is in de medisch-wetenschappelijke wereld alles wat niet in het verklaringsmodel (logos) past, ook al lijkt / schijnt het te werken, heet kwakzalverij bijv: het placebo-effect is empirisch aangetoond, maar niet wetenschappelijk verklaard, en daarmee verdacht

de **Vereniging tegen kwakzalverij** is de bescherm-engel van de westerse benadering in de geneeskunst:

"De laatste tijd wordt er in kringen van reguliere gezondheidszorgwerkers wel eens voor gepleit om het placebo-effect meer uit te buiten en in dit opzicht dus een voorbeeld te nemen aan kwakzalvers. Dit roept ethische vragen op. Moet een arts zijn patiënten gaan bedriegen voor hun bestwil?" [...] "volkomen uitgesloten, omdat het magische denken in de alternatieve zorg absoluut onverenigbaar is met de wetenschappelijke benadering in de reguliere geneeskunde"

het empirisch bewezen placebo-effect wordt hier weggezet als magisch denken en als een vorm van bedrog waarom? omdat de wetenschappelijke benadering hiervoor (nog) geen verklaring heeft gevonden en hetzelfde geldt voor tal van andere alternatieve, traditionele of oosterse geneeswijzen de westerse geneeskunst baseert zich uitsluitend op wetenschappelijke leerstellingen en methoden ook al werkt een therapie, het wordt niet erkent zolang er geen wetenschappelijke verklaring (theorie / logos) is dit legt een wezenlijk kenmerk van de westerse filosofie bloot, dat ik fundamentalistisch zou willen noemen fundamentalistisch omdat het uitgaat van 1 waarheid, te bereiken door 1 methode: die van 'de wetenschap' de fundamentele voor dit denken zijn gelegd in de 5^e en 4^e eeuw v.Chr.

westerse rationaliteit is voor een belangrijk deel een voortvloeiende van de Griekse filosofie (vanaf 6^e eeuw v.Chr.) de Griekse filosofen waren op zoek naar een fundament voor kennis, een eerste beginsel, een oer-principe: logos logos = zowel een ordenend principe (in de kosmos), als verklaring, rede(nering), (theorie / model) de wereld heeft een rationele structuur (natuurwetten), en deze is kenbaar (verklaring) door rationeel inzicht (de rede) dit idee speelt nog steeds een rol in de natuur-wetenschap, en heeft een aantal (typisch westerse) kenmerken: cognitivisme - objectivisme - representatie - naturalisme - empirisme - reductionisme / analyse - reïficatie - identificatie - fysicalisme / mechanicisme - kwantificeerbaarheid - controle / beheersing

➤ cognitivisme:

ware kennis komt voort uit rationeel inzicht, analyse en theorie-vorming, en explicitering van concepten geloof, traditie, gevoel, subjectieve beleving, persoonlijk inzicht en sociale context hebben geen plaats in wetenschap deze in steek zien we al bij de eerste filosofen

Pythagoras, Parmenides en Plato introduceerden het idee van een hogere werkelijkheid van permanentie en Waarheid de mens laat zich volgens Plato leiden door geloof, aannames, meningen, vooroordelen, niet door kennis kennis wordt verkregen door inzicht in de Ware Vormen der dingen, in hun essentie / wezen / idee door onszelf terug te trekken uit de schijn van het alledaagse komen we tot inzicht in de Vormen / ideeën / het ware deze Vormen / ideeën zijn immaterieel, onveranderlijk, eeuwig, en perfect (denk aan de wiskunde / logica) we hebben nog nooit een perfect rond object gezien, maar een wiskundige cirkel is perfect, ideaal & ideaal vormen / ideeën zijn abstract, permanent, perfect; de fenomenen om ons heen ontberen deze eigenschappen de fenomenen zijn slechts vage afspiegelingen, imperfecte kopieën van een hogere, permanente werkelijkheid om tot ware kennis te komen moeten we een beschouwende / contemplatieve attitude aannemen

Grieks: theorein (oorsprong van theorie en theater) = beschouwen / toeschouwen

Grieks: logos = zowel een ordenend principe (in de kosmos), als verklaring (theorie)

Grieks: kosmos = universele orde

zij die inzicht in de Vormen hebben kunnen onderscheiden tussen schijn en Waarheid, en hebben Ware kennis de filosofie streeft naar ware kennis, en filosofen zijn daarmee hoeders van de waarheid

hij die zich distantieert van het concrete, lagere, het hier & nu, heeft inzicht in wat werkelijk (echt) is

Germaans: echt = wettig, gerechtvaardigd, gelegitimeerd door autoriteit (vgl. huwelijk)

Germaans: heus = hoofs, hoffelijk, eerlijk, deugdelijk, beschaafd (werd geassocieerd met het hogere)

het Ware (wat eeuwig en echt is) en het hogere (gelegitimeerd door autoriteit) veronderstellen elkaar dus zo kwamen 'ware kennis' (inzicht) en schijn (geloof in alledaagse fenomenen) tegenover elkaar te staan (neo)-platonisme heeft een grote rol gespeeld bij de filosofische onderbouwing van het mono-theïsme het christendom, het gnosticisme, de islam, en de wetenschap geloven in 1 ultieme waarheid

vanaf de wetenschappelijke revolutie (16^e-18^e eeuw) gaat de waarneembare werkelijkheid weer een rol spelen maar de ideeën zijn vergelijkbaar: Francis Bacon pleitte voor een strikt empirische wetenschap

maar het doel was om "de geheime oorzaken en Vormen van de natuur te ontdekken" (lees: natuurwetten)

in zijn *Novum Organum* (1620) ziet hij de wetenschappelijke methode als een beklimmen van waarheid

- we beginnen met waarneming van fysieke processen en identificeren objecten en causale verbanden
- hieruit vloeien wetmatigheden voort, en sommigen daarvan blijken universeel (natuur-wetten)
- uiteindelijk komen we tot fundamentele universeel geldige natuur-wetten: 'forms' (vgl. Plato)

doel van de wetenschap: het formuleren van (ideele, wiskundige) constanten, universele natuur-wetten

de natuurlijke fenomenen zijn lokaal, pluriform / amorf, en aan verandering onderhevig

maar wetenschappelijke theorieën beschrijven universele, a-temporele principes die er aan ten grondslag liggen

Newton's mechanica (1687) is een voorbeeld van Bacon's ideaal

>> in het boeddhisme / taoïsme is kennis beperkt en contingent: het zegt meer over ons dan over de werkelijkheid het geloof in concepten / denkbeelden is misleidend: het leidt niet tot waarheid maar tot dwaling

concepten / denkbeelden zijn oordelen over het waargenomen: 'iets IS zus of zo, en niets meer / niets anders'

maar oordelen vernauwen ons blikveld, vertroebelen onze waarneming, sluiten ons af voor de wereld

juist het inzicht dat kennis relatief is leidt ons uit de illusie, en brengt ons in directer contact met de wereld

doel van meditatie is dan ook om ons begripelijke / conceptuele denken te overstijgen

➤ objectivisme:

ware kennis is objectief, neutraal, feitelijk, op zichzelf staand (niet relationeel), waarnemer-onafhankelijk

het subject (onderzoeker / bewustzijn) plaatst zich buiten de context van het geobserveerde (object)

het subject probeert niet-subjectief naar de wereld te kijken, niet vanuit een bepaald perspectief

zoals God de werkelijkheid (over)ziet, met een al-ziend oog en een al-wetende geest, een Freischwebende Intelligenz ter verbeelding kunnen we denken aan een bewakingscamera+monitor, of aan Tika Tovenaar: "en alles staat stil"

>> in het boeddhisme / taoïsme is er geen scheiding tussen subject en object

de werkelijkheid is zoals die zich aan ons voordoet, d.w.z. er is geen werkelijkheid achter de fenomenen

hoe wij de werkelijkheid interpreteren hebben we zelf in de hand

als we uit zijn op **beGRIJPEN** (let op de etymologie) en **beHEERSEN** (let op de etymologie) sluiten we ons af

als we inzicht willen hebben moeten we juist niet willen begrijpen en beheersen, maar ons open stellen

de werkelijkheid kan zich op verschillende manieren aan ons voor doen, afhankelijk van onze benadering

taoïsme: als we met onze platte hand op water slaan is het hard, als we onze hand erin steken is het zacht

tegen de stroom in zwemmen kost veel energie, met de stroom mee gaat als vanzelf

als we iets willen beheersen ontmoeten we tegenstand, als we ons open stellen ontmoeten we cooperatie

als we iets 'willen', maar niet krijgen, leidt dat tot frustratie; als we ons 'willen' opzij zetten leidt dat tot openheid

➤ representatie:

kennis (taal, modellen, theorieën, wetten) wordt verondersteld de werkelijkheid 'af te beelden' of 'weer te geven' kennis is geen interpretatie, speculatie, perspectief, of mening, maar feitelijk: 'de feiten spreken voor zich' de taak van de natuurwetenschap: "to discover the laws of nature that govern our universe"

>> in het boeddhisme / taoïsme getuigt het denken in termen van feiten van grote naïviteit

het oosterse denken gaat uit van een dynamische werkelijkheid die niet in theorieën / natuurwetten te vangen is daarbij spelen het perspectief en de relatie van 'het subject' tot die werkelijkheid een rol: feiten zijn niet objectief alle representatie (woorden, modellen, theorieën, beelden) is hooguit illustratief, 'bij wijze van spreken' zoals linguïst Alfred Korzybski stelde: "de map is not the territory" (de kaart is niet het terrein)

de I Tjing is een leidraad bij belangrijke levensvragen en existentiële problemen:

het helpt de mens zijn eigen weg volgen in een wereld die steeds verandert, en waarin niets zeker is in zo'n wereld is gefixeerde / discursieve kennis niet mogelijk: alles hangt af van context / omstandigheden het inzicht waartoe men komt is afhankelijk van de vragen die men stelt, en hoe men de symbolen interpreteert de I Tjing geeft geen pasklare recepten of gedetailleerde adviezen, maar helpt ons ons denken te structureren het is een middel om bij onszelf te rade te gaan, een spiegel om onze zelf-reflexiviteit te vergroten vergelijkbaar met een goede vriend die ons raad geeft, zonder ons precies voor te schrijven wat te doen de I Tjing vertelt geen 'Waarheid', doet geen feitelijke beweringen, maar is 'food for thought' het is een middel dat ons helpt ons leven en onze gedachten op orde te krijgen, ons te bezinnen op het gaat meditatie dient eenzelfde doel, maar eist meer mentale training

➤ naturalisme:

er is maar 1 werkelijkheid: de objectief gegeven, natuurlijke, waarnemer-onafhankelijke werkelijkheid deze is (ondanks de veranderlijke uiterlijkheden) in essentie kenbaar en dus stabiel: ze IS deze werkelijkheid dient objectief en neutraal beschreven te worden, zoals die werkelijk is boven-natuurlijke fenomenen / oorzaken horen niet thuis in de wetenschap (God, geest)

>> in het boeddhisme / taoïsme is er geen werkelijkheid zonder interpretatie / (inter)actie

er is dus niet 'de gegeven werkelijkheid', maar er zijn ontelbaar vele situaties, constellaties en perspectieven illustratie: de fabel van de blinden & de olifant

➤ empirisme:

daarom moeten hypothesen (aannames) proef-ondervindelijk getoetst worden in een gecontroleerde setting door controle over de variabelen weet je wat je meet, en zijn experimenten herhaalbaar herhaalbaarheid van experimenten draagt bij tot universalisering

>> in het boeddhisme / taoïsme speelt ervaring ook een grote rol, maar dan niet opgevat als empirie

het gaat niet om het testen van hypothesen, maar om je open te stellen voor de ervaring van het hier & nu juist de persoonlijke, reflexieve omgang met de dingen, i.p.v. het instrumentele, gecontroleerde experiment

➤ reductionisme / analyse:

complexiteit kan gereduceerd worden tot meer elementaire niveau's / componenten / wetten complexiteit moet ook gereduceerd worden: variabelen moeten geïsoleerd worden (zie: empirisme) deze neiging tot reductionisme / analyse wordt soms schimpend 'nothing buttery' genoemd: x = nothing but... deze reductie is een oordeel (zie cognitivisme)

>> het boeddhisme / taoïsme zijn holistisch: de dingen worden in hun samenhang bekeken
de samenhang maakt de dingen tot hoe ze zijn, zonder die samenhang te beschouwen ben je als een blinde

➤ reïficatie (verdingelijking):

kennis is gericht op 'verdingelijking', en heeft weinig oog voor samenhang, het procesmatige en holisme
fenomenen worden 'verdingelijkt', gereduceerd tot een afgebakende vorm ('het bewustzijn', 'het atoom')
reïficatie is dus het reduceren / analyseren van fenomenen tot 'brokstukken', die corresponderen met concepten
zo worden fenomenen, die geen dingen zijn, tot dingen gemaakt: bijv. 'het denken', werkwoord of zelfst. naamwoord?
Descartes noemde het menselijk denken 'res cogitans' = denkend ding / zijnde / niet-fysische substantie

>> in het boeddhisme / taoïsme staan niet 'losse' dingen / concepten centraal, maar hun samenhang
sterker: los van de samenhang bestaan er geen 'dingen': alles is contingent (voorwaardelijk)
strikt genomen bestaan er geen dingen; alleen tijdelijke configuraties van (causale) krachten
dingen bestaan slechts bij de gratie van ons reïficerende / conceptuele denken
een voorbeeld van een concept: de rivier... maar wat is de rivier? het water? de bedding?
Herakleitos zag de werkelijkheid (logos) als een proces, een voortdurende spanning / strijd tussen tegenstellingen
alles bestaat slechts bij de gratie van die spanning / strijd, dat proces: "je kan niet 2x in dezelfde rivier stappen"
zijn leerling Kratylos nuanceerde dat: "je kan niet 1x in dezelfde rivier stappen"
zowel de rivier als 'het zelf' zijn geen dingen, maar processen, en die zijn veel moeilijker af te bakenen dan 'dingen'
niets is constant, niets is (zichzelf), alles wordt en verwordt; panta rhei = "alles stroomt"
dat wat voortdurend aan verandering onderhevig is, 'is' niet iets bepaalds, heeft geen identiteit, geen 'zijn'
het daoïsme heeft een vergelijkbare kijk op 'de dingen': in het Chinees 'Dao' (de weg / manier)

➤ identificatie:

actuele individuele gevallen worden geplaatst binnen een breder conceptueel kader / de bestaande kennis
1 waarneming is nog geen kennis; pas als deze een plek heeft in het bestaande plaatje heeft het betekenis
1 waarneming aan 1 bultrug(walvis) vertelt nog niets over 'de' bultrug
kennis is generaliserend: het individuele, momentane en specifieke is niet WEZENlijk (let op etymologie)
zaken worden gekoppeld aan een representatie / theorie, die de zaak een identiteit (essentie) verschaffen
alles 'wat het niet is' (niet conform het idee / de theorie) wordt uitgesloten als niet-wezenlijk
in de psychiatrie wordt de *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* gebruikt om diagnoses te stellen
volgens critici wordt de DSM teveel gebruikt als blauwdruk, terwijl de totale mens centraal zou moeten staan

>> het boeddhisme / taoïsme zijn strategieën om het begripsmatige / oordelende denken in te dammen
we verliezen ons al snel in ons 'denken' en 'willen' (verlangen, ambitie, doelen, concepten, theorieën, etc)
maar met een bepaalde bril op zie je alleen datgene wat die bril je laat zien
vgl: 2 biologen lopen door het bos:

de een gewapend met verrekijker en de 'encyclopedie van de flora en fauna van Nederland'
hij identificeert dat wat hij ziet met dat wat al bekend, opgetekend en gecategoriseerd is
de ander geniet van wat hij ziet, hoort, ruikt en voelt; en hem vallen dingen op die aan de ander voorbij gaan
zo is de natuur voor hem geen bevestiging van wat hij al wist, maar een ervaring die iets nieuws toevoegt

➤ ontologie: fysicalisme / mechanisme

de meest gangbare basis-aanname in de natuur-wetenschap is dat alles fysisch is, en zich wetmatig gedraagt
alles bestaat uit materie / energie, en gedraagt zich volgens meetbare lineaire causale relaties
hierin zijn wetmetigheden te ontdekken, welke in mathematische wetten te beschrijven zijn
de Newtoniaanse natuurkunde is hiervan het eerste en beste voorbeeld

ook het bewustzijn zou derhalve te verklaren moeten zijn door de werking van de hersenen
 Descartes' "ik denk dus ik ben" werd in de volgende eeuwen ontkracht
 de wet van behoud van energie (1e wet thermodynamica) sluit niet-fysische causaliteit uit
 ons 'zelf', als subjectief bewustzijn, is een illusie: "wij zijn ons brein", "de vrije wil bestaat niet"
 'consciousness explained' (Dennett) werd door critici betiteld als: 'consciousness explained away'

>> het boeddhisme stelt dat 'de werkelijkheid' juist voortkomt uit die wil tot beheersing
 onze waarneming en conceptualisering scheppen onze wereld, die wij zien als 'de werkelijkheid'
 achter deze (illusoire) werkelijkheid van ons conceptuele denken is slechts 'leegte' (Nagarjuna), geen 'natuur'

>> het taoïsme gaat uit van qi: een continuum tussen zware qi (materie) en lichte qi (geest)
 het cultiveren van lichte qi maakt ons geconcentreerd, veerkrachtig, wendbaar, inventief, etc
 het laten ophopen van zware qi maakt ons inert, fatalistisch, somber, moe, etc

➤ kwantificeerbaarheid:

Galileo: "het boek der natuur is geschreven in de taal van de wiskunde"

het objectieve (fysieke) is kwantificeerbaar (meten = weten), het kwalitatieve is subjectief (niet meetbaar)

een wetenschap waarin de 'dingen' zich niet laten meten is geen wetenschap

als filosofen het hebben over 'het subject' of 'vervreemding' bedrijven zij geen wetenschap

de gamma-wetenschappen bevinden zich in limbo: er wordt wel gekwantificeerd, maar wat precies?

>> in het boeddhisme / taoïsme speelt kwantificeerbaarheid geen rol: 'veel' of 'weinig' is al relatief / een oordeel

➤ controle / beheersing:

kennis van de werking van de natuur betekent ook beheersing van, en macht / controle over de natuur

allereerst is er de cognitieve kwaliteits-controle van de wetenschap (empirisch bewijs, meten=weten, etc)

daarnaast kan kennis instrumenteel aangewend worden als toegepaste wetenschap / technologie (kennis = macht)

Francis Bacon, geestelijk vader van de wetenschappelijke revolutie, zag daarin het doel van de wetenschap:

in New Atlantis beschrijft hij hoe de wetenschap de natuur naar haar hand zet, ten dienste van Bensalem's burgers

Bensalem is een technocratie / expertocratie: de macht ligt bij het Huis van Solomon (huis der wetenschap)

Bacon's motto: 'kennis = macht' heeft zo bijgedragen tot het idee van maakbaarheid (garage-model)

het geloof in Waarheid en gerichtheid op controle / beheersing is volgens diverse 20^e eeuwse filosofen totalitair

>> het boeddhisme / taoïsme gelooft niet in beheersing en controle van de externe werkelijkheid

de externe werkelijkheid laat zich niet beheersen, we kunnen daarom beter werken aan onze omgang ermee

het gaat vooral om zelf-beheersing en zelf-controle; niet zozeer kennis, maar oefening leidt tot inzicht en geluk

dit schema laat een aantal karaktertrekken van het westerse (wetenschappelijke) denken zien:

wantrouwen / scepsis / twijfel t.a.v. traditie, geloof, gevoel, persoonlijke ervaring, etc.

er wordt geloofd in 1 Waarheid en 1 juiste methode (rationaliteit / wetenschap) om die te bereiken

dualisme:

Waarheid	mening / geloof / traditie
eenheid / mono-theïsme	pluriformiteit / poly-theïsme
echt / waar	schijn / leugen / illusie
geest / vorm / theorie	lichaam / materie / praktijk
boven / hoog / verheven	beneden / laag / plat
wetenschap	pseudo-wetenschap / bijgeloof

kritiek op dit rationalistische wereldbeeld ontstaat in de 18^e eeuw en luidde de Romantiek in de Verlichting wordt wel 'the age of reason' genoemd, en de Romantiek 'the age of reflection'

in Gulliver's reizen (1726) beschrijft Jonathan Swift de inwoners van het zwevende eiland Laputa de mannen gaan volledig op in wis- en natuurkunde, maar zijn tot niets praktisch en concreets in staat ze gebruiken nauwkeurige meetinstrumenten en ingewikkelde berekeningen voor de meest elementaire zaken daardoor is hun kleding, woningbouw, etc. slecht toegerust op hun functie en van een gebrekkige kwaliteit de vrouwen zijn overspelig met mannen van een ander eiland, zonder dat de mannen van Laputa dat doorhebben deze gaan zo op in hun gedachten dat ze alleen in beweging komen als ze uit hun overpeinzing gehaald worden hun ene oog is naar boven gericht op de sterren, als een telescoop, het andere is bijziend, als een microscoop zodoende kunnen zij dingen in hun directe leefomgeving niet scherp onderscheiden

"Voor de homo intellectualis is de wereld vreemd en geobjectiveerd, iets wat moet worden ontcijferd, geïnterpreteerd en geanalyseerd; we zijn voor altijd veroordeeld tot de rol van Mr. Spock en vragen ons af: wat is dit voor een vreemde aardse gewoonte?" (Alva Noe)

de homo intellectualis is als een robot, een schaak-computer, die alles eerst moet doorrekenen alvorens te handelen zijn attitude verraadt wantrouwen en afstandelijkheid jegens een geobjectiveerde werkelijkheid (vgl. Sloterdijk)

maar met de successen van de wetenschap in de 19^e/20^e eeuw (industriële revolutie) nam haar macht toe de wetenschappelijke methode is steeds meer 'de enige weg tot Waarheid geworden': meten = weten

- in de natuurkunde heeft men het heelal samengevat op een A4-tje
- genetici hebben diverse organismen gereduceert tot een code, opgeslagen in het DNA (bijv. human genome)
- de neurologie reduceert de psyche tot 'stofjes in de hersenen': 'de vrije wil bestaat niet', 'wij zijn ons brein'

ons westerse wereldbeeld en zelfbeeld is in zeer sterke mate beïnvloed door de wetenschappen deze hebben in toenemende mate gezorgd voor de 'Entzauberung der Welt' (Max Weber, 1864-1920)

de daarmee gepaard gaande secularisering kent 2 gezichten: onttovering en ontgoocheling

- onttovering heeft ons wereldbeeld ontdaan van bijgeloof, en ons macht over ons lot gegeven (kennis = macht)
- ontgoocheling heeft ons vertrouwde wereldbeeld vernietigd, en ons achter gelaten met lege handen we worden geconfronteerd met een betekenisloos heelal, waarin tradities hun glans hebben verloren we zijn steeds minder zelf-redzaam geworden en steeds meer overgeleverd aan expert-systemen we vertrouwen erop dat experts (beter dan wij) weten wat goed is voor ons

de moderne westerse mens is sinds de industriële revolutie steeds meer gaan geloven in de wetenschap de wetenschapper, in z'n witte jas, heeft de priester van z'n voetstuk gestoten

de medische wetenschap is paternalistisch geworden, de patient afhankelijk en consumentistisch

westerse geneeskunst / psychiatrie:

- kijkt naar het probleem (pathologie / diagnose), en buigt zich weinig over de vraag wat het in stand houdt
- redeneert vanuit de theorie (diagnostiek / DSM), niet vanuit de persoon en zijn sociale context
- is reductionistisch (niet holistisch) en behandelt verschillende problemen los van elkaar
- gaat uit van een norm: normaliteit, afwijkingen krijgen een label (diagnose)
- inventariseert symptomen, kijkt welke diagnose daarbij hoort, en welke behandeling
- richt zich vooral op het somatische, niet op het spirituele (want 'geesten bestaan niet')
- beroept zich op klinisch bewezen therapie / middelen als een behandeling werkt, maar niet klinisch is bewezen, heet het: placebo-effect

psycho-pathologie benadert de individuele mens losstaand van zijn omgeving,
hanteert een diagnostisch kader dat stoornissen plaatst binnen in het organisme,
voorziet de patient van labels en brengt hem onder in een veralgemeend en statistisch classificatiesysteem
middels theorie (diagnostiek) wordt de patient geobjectiveerd, het probleem geïsoleerd / gereïficeerd

Foucault heeft laten zien hoe 'afwijken van het gemiddelde' sinds de Verlichting steeds meer is gemedicaliseerd
abnormaliteit was niet meer taboe, maar werd object van onderzoek, een te behandelen ziekte
zo ontstond de kloof tussen redelijk en gestoord, gezond en ziek, subject en object
psychiatrie werd een monoloog van de rede over gek(te), van subject over object, van norm(aliteit) over afwijking

patient betekent 'hij die lijdt' (Latijn: patiens / Grieks: pathos), de mens wordt geïdentificeerd met zijn kwaal
geluk en ziekte zijn gescheiden geraakt: geluk is een individuele levensstijl, ziekte laat je genezen door experts
Harry Kunneman heeft dit het garage-model van de gezondheidszorg genoemd: problemen laat je fixen

Paul Frissen: "door iets als probleem te benoemen, betekent dat je al werkt aan een oplossing"
het geloof in maakbaarheid, in problemen en oplossingen, kenmerkt de moderniteit
wat het westen sinds Plato heeft verloren is het leren omgaan met tragiek, met acceptatie van het lot
het Platonisme is het begin van het idealisme, het geloof in idealen, en dat deze te verwerkelijken zijn
omdat het ideaal het ware 'zijn' is, is het anders-zijn, ambiguiteit, imperfect, en minder waard
het redelijke, rationele, is de norm, en het irrationele is het kwaad, en moet uitgebannen worden

in het principieel afwijzen van van niet wetenschappelijk verklaarde praktijken zien we het platonisme doorwerken
het verschil tussen wetenschap en pseudo-wetenschap is dat tussen 'echt' en 'nep' / vals / schijn / leugen
de wetenschapper die zich distantieert van het hier & nu (de relatie tot de patient) en beschouwend denkt,
heeft inzicht in wat werkelijk (echt) is: nl. de wetenschappelijk onderbouwde geneeskunst
hij die (theoretisch) inzicht heeft kan onderscheiden tussen schijn en Waarheid, en beschikt over Ware kennis
alleen reguliere geneeskunst is 'echt', want: gelegitimeerd door wetenschappelijke autoriteit

een aantal redenen waarom placebo-therapie volgens de *Ver. tegen kwakzalverij* afgewezen zou moeten worden:

➤ *"Placebo-therapie is niet meer dan symptoom-bestrijding: de werkelijke oorzaak wordt niet weggenomen"*
wat is 'de werkelijke oorzaak' in geval van depressie? een tekort aan een stofje (serotonine) in onze hersenen?
dan is het voorschrijven van seroxat dus het wegnemen van 'de werkelijke oorzaak'
maar misschien zijn er allerlei sociale factoren die geleid hebben tot de depressie
en misschien zijn er allerlei niet-farmaceutische middelen die leiden tot de oplossing ervan
we geven een kind toch ook een kusje of een gekleurde pleister, en het leed is over?
en onze zorg voor anderen is toch vaak ook vooral een vorm van geestelijke ondersteuning?
moet dit als symptoom-bestrijding van de hand gewezen worden?
anderzijds: pijnstillers zijn toch vaak ook symptoom-bestrijding? dit wordt wel geaccepteerd
blijkbaar is de vraag of het werkt minder belangrijk dan de vraag of de werking verklaard wordt binnen het model

➤ *"Placebo-therapie maakt mensen afhankelijk omdat het effect gebonden is aan
een bepaalde therapeutische setting of een genezer in wie men vertrouwen heeft"*
een persoonlijke vertrouwens-band van de patient met de behandelaar of de setting is dus verwerpelijk?
dit illustreert wat Harry Kunneman het 'garage-model' heeft genoemd:
"mijn lichaam / geest vertoont een defect, gezondheidszorg los het voor me op"
die gezondheidszorg is zo specialistisch dat de leek zich vaak overgeleverd voelt aan de kennis van de expert

de gezondheidszorg neemt het probleem van de patient over, en ontslaat hem van eigen regie / verantwoordelijkheid
de reguliere gezondheidszorg maakt mensen zo juist afhankelijk van de 'expertocratie' en farmaceutische industrie
de prijs die we betalen voor individuele vrijheid is afhankelijkheid van experts

ook de oosterling is afhankelijk van / vertrouwt op de (esoterische) kennis van zijn genezer, maar hij is geen patient
(of beter: iedereen is patient, want iedereen lijdt, want dat is inherent aan het leven)

in de oosterse filosofie staat het leven, in al zijn facetten centraal: gezondheid en ziekte, leven en dood, etc.

niet de theorie, diagnose of behandeling staat centraal, maar de persoon, in de context van zijn leefwereld

er is geen scherp onderscheid tussen ziek en gezond; iedereen lijdt, want dat is inherent aan het leven

gezondheid en ziekte zijn twee kanten van dezelfde medaille: ze maken beide deel uit van het leven

de zorg voor een gezond lichaam & geest maakt daarom inherent deel uit van de oosterse filosofie

het is aan de persoon, niet aan de therapeut, om zijn leven te (ver)beteren

hij wordt niet ontslagen van de eigen verantwoordelijkheid voor het bewaken van de eigen gezondheid

problemen staan niet op zichzelf, maar komen voor uit een context (verstoorde balans, slecht karma)

onderzoek heeft uitgewezen dat de westerse medische wetenschap gevoel van zelf-verantwoordelijkheid ondermijnt:

patienten die farmaceutica voorgeschreven krijgen blijken minder gemotiveert hun leefstijl te veranderen

chinees gezegde: "hij die medicijnen slikt maar verder niet op zijn gezondheid let verspilt de energie van zijn artsen"

het garage-model maakt geen deel uit van de oosterse mind-set

je kunt je probleem niet laten behandelen zonder dat jezelf moet werken aan je leven / gezondheid

het is de persoon zelf die verantwoordelijkheid draagt voor (niet: almacht heeft over) zijn leven / geluk

dit kan m.b.v. religie / devotie (guru's of sjamanen, rituelen, kruiden, orakels, goden, etc),

of d.m.v. training van geestelijke autonomie (meditatie, ascese, tai-chi, qi-gong)

in de westerse psychologie komt er langzaam meer erkenning voor oosterse benaderingen

ACT en mindfulness zijn voorbeelden van aangetoond werkzame behandelingen (*evidence based medicine*)

evidence based, want: empirisch bewezen effectief; maar niet volledig wetenschappelijk verklaard

we kunnen onszelf trainen / disciplineren in het concentreren / richten van onze aandacht / attentie op het hier & nu

we leren zaken die we niet kunnen controleren te accepteren (emoties en gedachten) door non-vermijding

en we leren helder te krijgen waar we controle over hebben, wat we belangrijk vinden en waar we aan gaan werken

het blijkt dat dit aantoonbaar effect heeft op de hersenen

zo lijkt het bewustzijn dus niet slechts een epi-fenomeen, maar een wezenlijke functie van het organisme

het (zelf)-bewustzijn is een model van de werkelijkheid en onze positie erin

dit model stelt het organisme in staat om diverse informatie te combineren in een overzicht

dit overzicht is ons bewustzijn, en kan niet gereduceerd worden tot de afzonderlijke componenten

neurologisch onderzoek brengt creativiteit en autonomie vooral in verband met de pre-frontale cortex

dit is het hersen-gebied dat focust, wikt & weegt, selecteert, en beslissingen neemt

dit is waar we het zelf, het (zelf)-bewustzijn en de vrije wil het meest kunnen localiseren

onderzoek wijst ook uit dat concentratie-training (meditatie / mindfulness) dit gebied versterkt

en tevens heeft het invloed op o.a. de amygdala (verantwoordelijk voor stress): die wordt kleiner

neuroplasticiteit speelt hierbij een centrale rol

zie daarvoor: Michael Merzenich: over het herbedraden van onze hersenen

Sara Lazar: how meditation can reshape our brains

Frederick Travis: we create our reality

VRAGEN:

de westerse filosofie heeft zich als theoretische discipline gaandeweg steeds meer losgemaakt van traditie & religie
vanaf de 16^e eeuw is de wetenschappelijke benadering uitgekristalliseerd
sinds de 19^e eeuw heeft de wetenschap zich gemanifesteerd als 'universele waarheid / methode':
ook in China, India en alle andere landen wordt wetenschap beoefend volgens de geldende wetenschappelijke regels
maar de oosterse filosofie is als levens-filosofie meer parallel / complementair gebleven aan de religie
er is sinds de middeleeuwen weinig nieuws meer toegevoegd aan de oosterse filosofie
het is vooral de westerse filosofie / wetenschap die zijn intrede heeft gedaan in niet-westerse culturen
betekent dat dat de westerse filosofie / wetenschap betere antwoorden heeft op onze vragen?
en dat oosterse filosofie ons niet veel meer te bieden heeft dan een kijkje in de keuken van vervlogen tijden?
of heeft de oosterse filosofie de westerling iets te bieden wat de westerse filosofie / wetenschap niet biedt?

de oosterse filosofie heeft ook zijn intrede gedaan in de westerse cultuur; m.n. sinds de jaren '60-'70
niet zozeer in de reguliere medische wetenschap, maar wel in de leefwereld van mensen
dit heeft geleid tot vele discussies over de meerwaarde cq. het gevaar van alternatieve geneeswijzen
in hoeverre moeten we de 'reguliere' geneeskunde beschouwen als maatgevend, en alternatieven wantrouwen?
moeten alternatieve vormen van geneeswijzen door de verzekeraar vergoed worden? of alleen als het bewezen is?
en wat verstaan we dan onder bewezen: het effect van de therapie (incl. placebo), of ook de filosofie erachter?
immers: een therapie kan werkzaam zijn, maar op andere gronden dan waarom geclaimt wordt dat het werkt
acupunctuur, meditatie, homeopathie of kruiden kunnen een positief effect hebben, maar wat is placebo-effect?

is placebo-werking diskwalificeerbaar? troost en aandacht zijn in zekere zin ook placebo, maar hebben wel invloed
we bidden en slaan kruisjes, kopen speltbrood en yakult, en we geven onze kinderen kusjes en cartoon-pleisters
duidt het onderscheid tussen placebo- en 'echte' werking niet op een tekort-koming van de medische wetenschap?
staart de medische wetenschap zich niet blind op reductionistische verklaringen voor problemen?
moet wellicht niet het probleem, maar de mens (als totaliteit, in z'n context) meer centraal staan?
moet de medische expert niet meer autonomie (en fantasie) bij de patient laten?
is de wetenschap niet teveel religie geworden? en geloof / traditie / gevoel te weinig gewaardeerd?
zijn we niet teveel 'patient' en 'slachtoffer' geworden van een systeem dat we niet begrijpen?

Edward van der Tuuk, 12 januari 2016

<https://filosofieopmaat.wordpress.com/>